

Maatschappelijk werker Dynamo raakt de juiste snaar bij hulpverlening islamitische LHB's

Door: Doris Marije Knoppe (juli 2017)

Een paar weken geleden had ik een gesprek met Ahmed (52). Voor mijn scriptie (studie Maatschappelijk Werk en Dienstverlening) onderzocht ik de problematiek van lesbiennes, homoseksuelen en biseksuelen (LHB's) met een islamitische achtergrond – en hoe het maatschappelijk werk omgaat met hun hulpvraag.

Ahmed is maatschappelijk werker bij Dynamo Amsterdam en werkt met cliënten (van alle afkomsten) die lesbische, homo-, biseksuele of transgendergevoelens hebben.

N.B: Alle respondenten behalve Ahmed hebben een gefingeerde naam.

Tijdens interviews die ik had met vier LHB's hoorde ik ook het verhaal van Naoufal (23) die zich niet begrepen en gehoord voelde door zijn maatschappelijk werker doordat zij een protocol volgde. Derya (35) zegt daarover dat het belangrijk is dat de regie bij de hulpvrager ligt en dat de hulpverlening enkel ondersteunt.

Mahmoud (37) zegt: *“Dus vooral luisteren naar de gesprekken en de verhalen. Niet gestuurd worden vanuit het idee om uit de kast te moeten komen...”*

En Naoufal voegt nog toe: *“Kijk naar wat er nu gebeurt: mensen durven niet meer uit de kast te komen omdat ze niet... ze voelen zich niet gehoord. En dat is echt heel belangrijk: communicatie.”*

Ook de andere respondenten geven aan dat luisteren in de hulpverlening het belangrijkste is om te doen en dat dit binnen de hulpverlening nog wel eens tekort schiet.

Naoufal: *“Heel simpel: luisteren. En dat gebeurt niet.”*

Voor mij dus alle reden om aan Ahmed te vragen hoe hij dit doet in zijn werk.

“Heb je in je werk veel te maken met deze groep of slechts incidenteel?”

“De islamitische LHB's vormen een groep die niet makkelijk hulp zoekt voor problemen die samenhangen met seksuele geaardheid. Vanwege schaamte en reputatie. Maar ze zijn er wel, er zijn er heel veel. Er zijn heel veel LHB's die niet echt openlijk durven te zijn voor hun eigen seksuele geaardheid. Ik werk af en toe bij het AZC, bij vluchtelingen in Zuidoost. Daar kom ik echt wekelijks in contact met vooral ook jongeren. Die heel veel problemen ervaren met hun geaardheid.”

“Kun je iets vertellen over die problemen?”

“Het meeste hoor ik dat ze niet worden geaccepteerd en dat ze worden uitgesloten. Binnen de eigen groep. En vaak is het ook dat iemand een bewustwordingsproces heeft doorgemaakt en dat hij dan heel voorzichtig naar eigen omgeving bekend maakt dat hij op mannen valt. Nou dan wordt dat meteen afgekeurd. Van: ja, dat kan niet, dat is niet juist. Dat is tegen de religie en tegen bepaalde opvattingen en rolverdelingen in man en vrouw. En vaak worden mannen ook fysiek aangevallen. Ze worden vaak uitgescholden voor homo. Als iemand de signalen ziet wordt er gezegd: je hoort er niet bij. Je bent iemand anders. Dat is heel moeilijk om te doorbreken. Een homoseksueel wordt daardoor beïnvloed als hij niet sterk in zijn schoenen staat en niet goed weet hoe hij voor zijn rechten moet opkomen of de discussie moet aangaan. Dan gaan mensen zich terugtrekken met alle gevolgen van dien. Daarmee bedoel ik dat mensen zich gaan gedragen zoals de mensen van hem of haar verwachten. Dan gaan ze een dubbelleven leiden. Dat kunnen ze een poosje volhouden maar niet hun hele leven.”

Dubbelleven of uitsluiting

Volgens Ahmed is het dubbelleven het grootste probleem. *“Die totale uitsluiting van de groep kan ervoor zorgen dat een homoseksueel zich gaat afsluiten of een dubbelleven gaat leiden. Dat leidt weer tot andere problemen. Drugs, ik zie veel drugs.”* Sommigen belanden door de uit- en afsluiting ook bij de psychiatrie.

Middelengebruik en -verslaving wordt door meerdere van mijn respondenten benoemd. Naoufal

benoemt dat drugs- en alcoholgebruik zijn copingstrategie was om met zijn emoties om te gaan en van zijn depressie af te komen. *“Ik merk gewoon dat ik mezelf aan het voorliegen was. Dat ik eigenlijk nooit met mijn problemen wilde dealen want ja, ik weet niet hoe ik om moet gaan met mijn emoties.”* Hij vertelt dat hij depressief was doordat hij iemand moest zijn die hij niet was en dat dat niet lukte.

Derya ziet drugsgebruik in combinatie met seksverslaving veel in de homoscene. *“Op een bepaalde manier aandacht zoeken en je dan weer lichter voelen.”*

Zij zegt ook dat door de *“exclusieve houding van de gemeenschap”* en druk vanuit de omgeving om uit de kast te komen zorgen voor verslavingsgedrag en verhoogde zelfmoordcijfers onder islamitische LHB's.

Darifa (30) zegt dat islamitische LHB's kampen met de angst of ze het wel goed doen. Zowel volgens zichzelf en het geloof als volgens familie en omgeving, bijvoorbeeld de verwachting die er is om te trouwen. *“En die druk is bij moslim LHB's eerder. Want van hen wordt vroeger verwacht dat ze gaan trouwen.”*

Islamitische LHB's bevinden zich in een dubbele minderheidspositie: vanwege hun afkomst (religie) en seksuele oriëntatie. De dubbele uitsluiting als gevolg kan worden aangeduid met intersectionaliteit. Dit wordt in mijn scriptie beschreven als de combinatie van verschillende onderdrukkingen, bijvoorbeeld racisme, seksisme of seksuele geaardheid, die te maken hebben met verschillen in maatschappelijke machtsposities. Voor hulpverleners helpt intersectionaliteit als instrument om verschillen binnen groepen beter te begrijpen¹.

Scheldwoord

Behalve de LHB's heb ik ook Ahmed Marcouch geïnterviewd. In 2011 ontving hij de LHBT-innovatieprijs voor zijn rol in het bespreekbaar maken van homoseksualiteit in biculturele kringen. Volgens hem is het een probleem dat er geen positief jargon voor 'homo' is binnen de islamitische cultuur. *“We moeten ook een emancipatieslag maken die gaat over taal. Welke taal gebruik je, als je kijkt naar bijvoorbeeld islamitische kringen. Daar bestaat bijvoorbeeld helemaal niet iets van een positief jargon om het over homo's te hebben.”*

Maatschappelijk werker Ahmed zegt dit ook: *“Het is ook een scheldwoord hè, homo. Zommel. Dat is vernederend voor iemand, ook voor heteroseksuelen.”* In mijn scriptie is dit ook beschreven en volgens een artikel van HP de Tijd² laat dit zien dat problemen van een moslimhomo niet te vergelijken is met die van een autochtone Nederlandse homo.

“Wat doe jij, wat doet Dynamo om deze mensen te helpen?”

“Ik zit bij een stedelijk overleg voor LHB's en dan is het wat meer gericht op uitwisseling van bepaalde deskundigheid op dit gebied. Het zijn aandachtsfunctionarissen van die groep. Van Dynamo ben ik dat samen met een collega. Eén keer per maand of twee keer komen we bijeen. De hulpverleners kunnen met praktische vragen komen.”

Eerst zorgen voor veiligheid en financiële onafhankelijkheid

Ahmed benoemt dat hij in cliëntgesprekken aandacht besteed aan huisvesting, onderdak en inkomen voordat iemand eventueel uit de kast komt. In mijn scriptie wordt dit benoemd door Rohit Vyas en Dino Suhonic³. Zij zeggen dat het in de hulpverlening allereerst van belang is aandacht te besteden aan de financiële situatie en de veiligheid van de cliënt en daarna pas aan de coming out. Dit om uithuiszetting en dergelijke praktische problemen te voorkomen.

¹ Schrooten, M., Withaecx, S., Geldof, D., & Lavent, M. (2015). *Transmigratie. Hulp verlenen in een wereld van superdiversiteit*. Leuven: Uitgeverij Acco, p. 222

² HP De Tijd. (2010, 18 augustus). *Moslimhomo's in luxekantoor*. Geraadpleegd op 11 april 2017, van <http://www.hpdetijd.nl/2010-08-18/moslimhomos-in-luxekantoor/>

³ Ronda, K. (2014-b, 29 oktober). 'Islamitische LHBT'ers kunnen soms beter in de kast blijven'. *Sozio: Vakblad voor sociale professionals en het sociale domein*. Geraadpleegd op 13 april 2017, van <http://www.sozio.nl/islamitische-lhbt-jongeren-kunnen-soms-beter-in-de-kast-blijven/1025926>

Respondent Derya zegt dat er niet één manier is om homo te zijn zoals vaak vanuit gegaan wordt. *“Weer anderen zeggen van: kijk, hoe wij hier in Nederland over een coming out denken is het het recht om jezelf te zijn. Maar het recht om jezelf te kunnen zijn betekent ook het recht om jezelf te kunnen zijn zoals jij dat wilt. Dus, als dat betekent dat iemand een andere strategie kiest of toepast in het leven die niet lijkt op de Hollandse manier van: ‘ik doe het allemaal alleen, de mensen om mij heen zijn niet belangrijk, fuck iedereen.’ [...] ‘Docenten, iedereen bemoeide zich er tegenaan. ‘Als je het niet tegen je ouders vertelt ga je niet verder komen in je leven.’ Heel dramatisch.”* Derya legt uit dat in het Westen er met onbegrip naar het dubbellevensgekeken wordt en dat dat komt doordat er in het Westen veel waarde wordt gehecht aan het homo zijn. Seksuele geaardheid wordt in het Westen gezien als groot deel van de identiteit en dit moet je niet verborgen houden want dan kan je niet jezelf en niet gelukkig zijn.

Een mix: openheid of voor jezelf houden.

Darifa benoemt het verschil in coming out tussen Westerse culturen en niet-Westerse culturen als openheid tegenover het voor jezelf houden. Ideaal voor de doelgroep zou zijn als er een mix is van die twee. *“... hier staat heel erg de openheid voorop. Openheid en vertellen en luisteren, en samen tot oplossingen komen. En daar is het meer: houd het voor jezelf, houd het geheim. En eigenlijk zou er een mix tussen die twee gevonden moeten worden. Dus je hoeft het niet te vertellen als iemand anders daar niet aan toe is of wat dan ook, maar het moet jouw leven niet belemmeren, en daarin is openheid weer de beste optie.”*

Ahmed zegt hierover: *“Het is heel mondig en ook goed als iemand uit de kast durft te komen. Hier zijn we opgevoed op te komen voor je eigen mening en eigen standpunt. Als iets afwijkt van een bepaalde cultuur zoals bij de islamitische cultuur wordt het heel snel afgewezen. In het Westen denkt men van: ja, kom op jij, wat maakt het uit? Je moet voor jezelf opkomen. Prima, maar we spreken hier over een individu tegenover een groep. Een eeuwenoude traditie en cultuur.”*

Coming out of coming in; bewustwording eerst

Darifa interpreteert een coming out vooral als ‘coming in’, oftewel een zelfacceptatieproces. *“In mijn geval vind ik coming out... is naar jezelf toe. Dat geldt voor heel veel mensen, daar is in het maatschappelijk veld een nieuwe term voor bedacht, dat heet dan coming in.”*

Ahmed noemt dit het bewustwordingsproces. *“Vooraf, het bewustwordingsproces zorgt ervoor dat een homoseksueel zeker weet dat hij homoseksueel is”. Hij zegt dat het belangrijk is hier tijdens een cliëntgesprek aandacht aan te besteden tijdens de voorbereiding van een coming out voordat iemand alles op het spel zet.*

Naoufal zegt dat het maatschappelijk werk kennis kan vergaren van verschillende culturen door samen te werken met organisaties met een etnische achtergrond. Achteraf had Naoufal zich beter willen voorbereiden op zijn coming out waardoor hij de escalatie met zijn ouders had kunnen voorkomen of verkleinen. *“Ik had me misschien beter kunnen inlezen. En kunnen realiseren wat voor situatie ik had kunnen creëren. En dat heb ik niet gedaan.”*

Dat is precies wat Ahmed benoemt. Hij zegt dat een goede voorbereiding voor een coming out belangrijk is tijdens hulpverleningsgesprekken.

“Ik geef vaak het advies dat ze ervoor moeten zorgen dat ze het goed weten en bijvoorbeeld eerst een training nemen. Bijvoorbeeld assertiviteitstraining. Dan kan je breed leren om nee te zeggen en aandacht te vragen voor bepaalde dingen. Maar ook leren meer zelfvertrouwen te hebben.” [...] Tegenover het krijgen van erkenning en respect staan er ook veel dingen die zo een persoon kwijt kan raken. En ik denk dat voorbereiding... mensen moeten ook heel goed praten... maar het juiste moment om dit bespreekbaar te maken. Daar bestaat die voorbereiding uit. Een goed moment en ook niet forceren. Aandacht vragen op een manier dat het voor de ander ook acceptabel is.”

Divers-sensitief handelen

Volgens de theorie past maatschappelijk werker Ahmed diverse handelingsprincipes toe van divers-sensitief handelen zoals: een open, respectvolle basishouding waarbij handelingsvrees wordt achtergelaten en aan de slag wordt gegaan met de complexe realiteiten van de biculturele cliënt. Divers-sensitief handelen is dé manier van hulpverleners in een maatschappij met toenemende etnisch-culturele diversiteit.⁴

“En soms in het gesprek met de cliënt daarover te praten. Dat het echt vertrouweljk is en ik weet dat het lastig is en dat ik bereid ben om met diegene hierover te praten. En dat wij een manier vinden hoe jij dit op een acceptabele manier er aandacht voor vraagt. Niet alleen aandacht maar ook respect.”

Ahmed zegt: *“Ik vroeg aan een beleefde jongen - moslim - of hij een vrouw of een man heeft of aan het zoeken is. Dat was voor hem echt de opening voor het gesprek om over zijn seksuele geaardheid was.”*

Ook Ronda⁵ benoemt in haar artikel de valkuil van een hulpverlener om onbewust automatisch vragen te stellen die gericht zijn op hetero's. In haar artikel staat dat LHB's niet snel over homoseksualiteit durven te beginnen uit angst dat ze uit de kast moeten komen of dat een hulpverlener het misschien niet oké vindt.

Het inrichten van je leven

Darifa over de hulpverlening: *“Dus waar de focus op moet liggen is niet het uit de kast komen bij de ouders, maar het opzetten en het inrichten van je leven.”*

Ahmed zegt dat dit - mocht dit nodig zijn - ook onderdeel is van de voorbereiding op een coming out tijdens de hulpverleningsgesprekken die hij voert. *“Ook huisvesting, onderdak en inkomen voorbereiden.”*

Lotgenoten

Ahmed verwijst zijn LHB-clieñten ook door naar andere organisaties vanwege het belang van contact met andere biculturele LHB's. Tegen cliëñten zeg ik: *“Het is niet iets waarvoor je je moet schamen, we leven in een vrij land. Er zijn heel veel mensen hetzelfde als jij. Er is veel te doen, er zijn veel groepen en initiatieven waarmee je kunt uitwisselen. Contacten opzoeken met mensen die in dezelfde situatie zitten, dat probeer ik altijd. Dan verwijs ik mensen door.”* Volgens Ronda tonen verschillende onderzoeken aan dat LHB's die lotgenoten ontmoeten minder last hebben van depressie en minder vaak aan zelfmoord denken. Darifa: *“En ehm... die groep zorgde ervoor dat ik gewoon in contact kwam met anderen en daardoor wist van: hé, ik ben niet alleen. En dan is het toch gezellig - gewoon dan zie je dat anderen normaal zijn dus jij bent ook normaal.”*

Samenvattend weet maatschappelijk werker Ahmed de snaar van mijn respondenten te raken als hij zegt: *“Hulpverleners moeten bewust zijn van de complexiteit van het probleem. En niet gelijk zeggen: 'ja je moet voor je rechten opkomen, je moet durven'.”*

Doris Marije Knoppe (27) raakte betrokken bij dit onderwerp doordat zij vanaf 2011 de verslaglegging doet van bijeenkomsten van Connecting Differences. Als afstudeeropdracht aan de Hogeschool van Amsterdam schreef zij er een scriptie over: 'Coming out of coming in...' (2017). Zij woont en werkt in Amsterdam. Wil je de gehele scriptie lezen of heb je andere vragen? Mail dan naar dmknoppe@gmail.com

Noot bij het artikel:

Ik heb geprobeerd om op een kwalitatieve wijze de problematiek van islamitische LHB's te onderzoeken. Ik ben mij ervan bewust dat zes respondenten waarvan vier tot de doelgroep behoren beperkt is. Bovendien zijn zij niet representatief voor de gehele doelgroep omdat het activisten, rolmodellen en/of gastsprekers op LHB-bijeenkomsten betreft. Zij zijn allemaal al uit de kast. Daar staat tegenover dat zij in de problematiek goed zijn ingevoerd.

⁴ Schrooten, M., Withaecx, S., Geldof, D., & Lavent, M. (2015). *Transmigratie. Hulp verlenen in een wereld van superdiversiteit*. Leuven: Uitgeverij Acco, p. 222-223

⁵ Ronda, K. (2014-a, 12 september). 'Meer scholing nodig voor omgaan met LHBT-jongeren'. *Sozio: Vakblad voor sociale professionals en het sociale domein*. Geraadpleegd op 10 juli 2017, van <http://www.sozio.nl/meer-scholing-nodig-voor-omgaan-met-lhbt-jongeren/1025843>